

Nummer 9, april 2021

Kort over KaDEr

KaDEr (Karakteristiek en Duurzaam Erfgoed) is een project van provincie Gelderland en TU Delft waarin we duurzame restauratiemethoden, materialen en werkwijzen in de praktijk toetsen. KaDEr meet effecten en resultaten en deelt deze kennis met monumenteigenaren, restauratiebedrijven en erfgoedorganisaties. KaDEr stimuleert monumenteigenaren het gebouwde erfgoed duurzaam in stand te houden met respect voor de monumentale waarden, de economische en de maatschappelijke functie van erfgoed. De resultaten van het project vormen input voor het erfgoedbeleid van de provincie.

*Binnen KaDEr zijn **Living labs** op verschillende schaalniveaus opgezet. Dat zijn locaties waar gerestaureerd wordt en tegelijkertijd onderzoek in de praktijk plaatsvindt. Zo is bijvoorbeeld een gemeente betrokken bij een binnenstad waarin het erfgoed vertrekpunt is voor een vitale stad. Gaan historische landgoederen met ons op zoek naar hun rol en functie in nieuwe tijden. En zoeken eigenaren van religieus erfgoed samen met studenten naar een nieuwe toekomst.*

Minicolleges, infobladen en een magazine voor u...

Dit jaar ronden we de werkzaamheden van het project KaDEr af. We willen de resultaten van KaDEr graag met u delen. Vanaf half mei plaatsen wij vijf weken lang, elke week een minicollege van een van de TU Delft onderzoekers die betrokken zijn bij het project KaDEr. Via social media melden we wanneer er een online staat. In mei en juni verschijnen twee infobladen: *energiescans voor kerken* en *afwegingsmodellen voor het verduurzamen van monumenten*. Half juni presenteren we een overzicht van alle resultaten van KaDEr in het magazine *Duurzame toekomst voor Monumenten*. Vanaf dat moment staan ook alle onderzoeken, tussenrapportages en publicaties online op www.erfgoedalliantie.nl

We hadden u graag voor de zomer persoonlijk ontmoet, maar helaas staat de Corona situatie dat nog steeds niet toe. Corona heeft er ook toe geleid dat we enkele deelprojecten, waar live contact noodzakelijk is, opschuiven naar het najaar. We nemen uiteraard alle bevindingen mee in het beleid en de ontwikkelingen voor de toekomst én we organiseren lokaal nog enkele activiteiten waaronder van 1 tot 3 september de roadshow energietransitie in Elburg en van 6 tot 8 september in Zutphen met Andy van den Dobbelssteen en, waarschijnlijk in november, een informatieve bijeenkomst voor bestuurders.

Duurzame afwegingsmodellen

Met het project KaDEr willen we een impuls geven aan de inbedding van duurzaamheid bij het in stand houden van gebouwd erfgoed, met respect voor de monumentale waarden. Een monument verduurzamen vraagt vooraf inzicht in wensen en mogelijkheden die effectief zijn én de monumentale waarden van een gebouw respecteren. Er bestaan verschillende afwegingsmodellen die helpen bij de voorbereiding van maatregelen om een gebouw duurzamer te maken. De TU Delft heeft nu een tiental van deze afwegingsmodellen geanalyseerd. Hiermee ontstaat inzicht in de kwaliteiten en de beperkingen van deze modellen. En dat maakt het voor een monumenteigenaar overzichtelijker welk model wanneer in te zetten. Het infoblad hierover verschijnt eind mei, het gehele onderzoek is vanaf juni te downloaden via www.erfgoedalliantie.nl

Enthousiasme voor Gelders actieplan bij Europees Innocastle-project

Binnen KaDEr is het praktijklab Landgoederen, in samenwerking met het Europees Interreg-project Innocastle, uitgevoerd. Volgend op deze activiteiten heeft Gelderland voor 2021 en 2022 een 'local action plan' opgesteld dat inzet op het ondersteunen van landgoederenzones bij het verstevigen van duurzaam toerisme. Het plan voorziet ook in het helpen oplossen van water en droogte problemen bij landgoederen en het versterken van hun rol bij klimaatadaptatie. Het actieplan besteedt ook aandacht aan de rol en functie van landgoederen en buitenplaatsen in het omgevingsbeleid. Het plan krijgt bij de uitvoering steun van Interreg onder andere door de inzet van expertise vanuit de National Trust in Engeland.

Met behulp van de in het project KaDEr ontwikkelde 'ontwerpatlas' brengen we in Gelderland de samenhang tussen de landgoederen en de mogelijkheden voor de toekomst in beeld vanuit een ontwerpende visie. In de Landgoederenzone Gelders Arcadië, doen we dat samen met de gemeenten van de Veluwezoom, Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen en het Gelders Genootschap. Verbeeldende verhalen, duurzame accommodaties en versterken van de ruimtelijke samenhang en beleefbaarheid zal het duurzame toerisme in de landgoederenzone versterken. De landgoederenzone Baakse Beek is proeftuin in de landelijke Erfgoed Deal *Klimaatbestendige kastelen, buitenplaatsen en landgoederen*. Partners hierbij zijn onder meer het waterschap en landgoedeigenaren. Met de gemeente Voorst is een proef uitgevoerd om de kwaliteiten van de 'buitenplaatskrans' rond Twello in kaart te brengen en te analyseren. De volgende stap is deze analyse te vertalen in een 'Omgevingswet-bestendig' beleidskader.

Onderzoek financiële haalbaarheid verduurzaming kerken

Provincie Gelderland heeft de TU Delft gevraagd onderzoek te doen naar de effectiviteit van subsidies en leningen die de Provincie Gelderland ter beschikking stelt voor het verduurzamen van kerken. De focus ligt daarbij op twee praktijkvoorbeelden: de Stevenskerk in Nijmegen en de Eusebiuskerk in Arnhem. Met het onderzoek wil Gelderland inzicht krijgen in de kosten en baten van duurzaamheidsinvesteringen en de wisselwerking met andere geldstromen. Kan bijvoorbeeld een duurzaamheidssubsidie als katalysator werken voor andere investeringen? En, welke rol speelt de organisatievorm daarbij? De provincie verwacht dat dit project inzichten biedt voor de toekomstige ontwikkeling van het subsidieprogramma. Uiteraard gebeurt de studie in samenwerking met de twee kerken.